

Маргарета Липковска Атанасова, УСАИД

Искуства со примената на пилот-програмата за резиденцијална енергетска ефикасност како дел од пилот-проектот за социјална сигурносна мрежа на УСАИД

**Од кога се спроведува Програмата
за енергетска ефикасност на згради
и станбени единици?**

Пилот-проектот е почнат оваа година, во февруари (2010), додека градежните работи беа изведени во периодот јули – октомври 2010 година. Работите се завршени кон крајот на октомври и за наредните месеци се закажани енергетските мерења по интервенцијата. За имплементација на овој пилот-проект, Македонија беше избрана помеѓу неколку земји во регионот. Во моментот на аплицирање на проектот, веќе беше во дискусија програмата за намалување на енергетска сиромаштија, така што постоеја некои елементи кои придонесуваа кон тоа да се донесе конечната одлука и да се избере Македонија за имплементација на проектот. Финансиски, проектот е целосно поддржан од УСАИД, додека партнери во спроведување на проектот се, во делот на реализацијата: Хабитат Македонија, контракторот АРГ од САД, Организацијата Севен од Чешка, ИПСОС, Тимел проект и Баџак инженеринг од Македонија. Покрај нив, беа вклучени и дадоа поддршка и Министерството за труд и социјална политика, Министерството за економија, ЕВН и Топлификација.

Која е целта на Проектот?

Целта е да се оствари или поголема енергетска заштеда кај домаќинствата, или да се унапреди комфорот на живеење. Проектот стреми да изведе детални мерења во однос на заштедата, имајќи предвид дека тие податоци, заштедите на крај, во однос на енергетиката, во однос на намалувањето на трошоците, заштедата од страна на семејствата, ќе се прикажат како една можност, дека ваквиот вид на интервенции, односно инвестирањето во ваков вид на интервенции за заштеда на електрична или топлинска енергија, би можело да се презентира како еден потенцијален модел за намалување на трошоците, односно како еден вид социјална помош, со што би се заменила програмата на субвенционирање на електричната енергија.

Кои се главни корисници на Пилот-проектот?

Интересено е спојувањето на енергетскиот со социјалниот аспект, односно спојување на заштедата, со заштитата на социјалните групи. Корисници на програмата се семејства со ниски примања. Таа дефиниција се користи од Хабитат, нивната формула опфаќа категорија на

лица кои се во состојба да плаќаат заем по некои поволни услови. Причината зошто не се опфатени примателите на социјална заштита, е неможноста истите да бидат лоцирани во една станбена единица. Во соработка со МТСП, бевме информирани дека тешко можат да се добијат податоци за тоа каде тие се лоцирани и, честопати, се случува повеќето од нив да живеат во индивидуални станбени објекти. Тоа, некако, не се вклопуваше во нашиот концепт, семејства да живеат во станбени згради, во кои барем мнозинството од семејствата се со ниски примања. Во практична смисла, бидејќи средствата беа лимитирани, се работеше само на три станбени згради. Две од зградите се лоцирани во Скопје, а една во Куманово. Вкупно беа опфатени 57 семејства во сите три згради.

Според кој критериум беа избрани зградите?

Зградите беа избирани според социјалната структура на населението. Ние се обравивме до Топлификација и до ЕВН да добиеме хронолошки податоци за наплата на сметките на парно и струја, со цел да се има увид во тоа кои се тие семејства кои имаат потешкотии во наплатата на сметките. Од вкупно 16 згради, постепено се одеше на елиминација и истите ги сведовме на тие три објекти. Целта беше да се изберат објекти со таква структура, да бидат од северниот дел на Македонија, каде има постудени услови и се внимаваше зградите да користат различен тип на греење. Една од зградите да биде поврзана на парно греење, тоа е зградата во Автокоманда, едната да се грее исклучително на струја и една која би се

греела на комбиниран метод, струја и дрва. За жал, таа во Куманово привично имала таква комбинација, но сега се сите префрлени на струја, затоа што е почисто и поевтино. Луѓето во Македонија масовно користат струја. Исто така, еден од критериумите за избор на зградите беше и мешаниот етнички состав.

Што содржеа интервенциите?

Иако не е една од главните критични мерки за енергетска ефикасност, во сите три згради најпрвин беа променети покривите. Покривите, можеби, не влијаат врз заштедата, но со самото протекување и влажноста, го намалуваат квалитетот. Навистина, имаше некои страшни слики, згради во кои четириесет години никој ништо не инвестирал, влажноста значеше многу во однос на заштедата. Покривите се многу голема ставка, токму затоа се смета дека исплатливоста во понатамошниот период е долгорочна. Покрај на покривите, се работеше и на надворешна изолација на зградите. Изолацијата содржеше 12 см стиропор, вклучувајќи го тука чистењето на постојната фасада, лепак, шрафови, лепење на мрежа и поставување на нова фасада. Оваа изолација беше направена согласно упатствата од нашиот консултант од Чешка. Исто така, беше направена и промена на балконските врати и прозорци. Само во Куманово ги сменивме сите прозорци и врати. Во другите згради беше предвидено да се поправаат постојните прозорци кои не дихтуваат, со цел да се докаже што би било поефикасно. Неколку од семејствата имаа интерес сами да си ги сменат прозорците. Прозорците од внатрешните скали во заедничкиот простор не беа сменети, но беа поправени. Се работи и

на сменување на главните влезни врати и сменување на внатрешните сијалици со штедливи, бидејќи со дел од буџетот беше предвидено обезбедување на семејствата со по три штедливи сијалици. Иако е можно, а и се очекува, во некои случаи да не се покаже заштедата во енергијата, меѓутоа, комфорот на живеење ќе се зголеми.

Уште една битна компонента која ја вклучивме е практикантската работа на ученици од средните стручни училишта: електро, градежно и машинско. Желбата беше да се воведат еден вид на green jobs corps (корпуси на млади луѓе поврзани со зелени технологии). Сакавме да видиме колку би биле младите заинтересирани за тоа, па успеавме да обезбедиме 12 ученици, што значи ангажирање по четири ученици на секоја зграда. Сметаме дека тоа даде многу позитивни резултати, учениците беа навистина воодушевени. За учениците беше организирана еднонеделна обука со посебен фокус на енергетска ефикасност, нешто што, за жал, во нивните училишта не е ниту споменато.

На кои проблеми и тешкотии наидовте во досегашното спроведување на Програмата?

За да се направи било каква интервенција во зградите потребна е согласност на повеќе од половината станари и потребно е да бидат формирани куќните совети. Некои од зградите воопшто немаа формирано куќен совет, па затоа се одеше на прибирање на поединечна согласност од сите станари. Истата таа согласност е потребна кога се поставува барање до општината за санација на било каков објект. Овие работи мора на некој начин да се поедностават.

Покрај горенаведените проблеми, се соочивме со проблеми поврзани со добивањето согласности, пред сè, од причини што еден од нашите услови се однесуваше на тоа во зградите да не се прават никакви интервенции во период од најмалку две години (заради одржување константност на мерењето). Но, постоеја и такви случаи кога некои лица се обидуваа да добијат одобрување за добивање на станбен простор во кровниот дел од зградите и тие се појавија како кочничари на интервенцијата. Друг проблем беше стравот ние да не го злоупотребиме тој простор, еден лош индикатор за тоа што се случува во градот во однос на искористување на секој слободен простор.

Исто така, интересно е дека во сите три општини добивме различни согласности. Тоа е еден од проблемите, различно толкување на Законот, некои даваат само одобрување, некои само согласност, односно различно се интерпретира Законот. Тоа значи дека се јавува потреба да се хармонизираат Законот за домување и Законот за градба на станбени згради, така што тие се некои работи кои ги воочивме во текот на самата реконструкција.

Што би требало да биде преземено за унапредување на енергетската ефикасност на станбените единици во однос на законската регулатива?

Кај нас клучно е да се донесе правилникот за енергетска ефикасност на градба на нови згради, тоа е во надлежност на Министерството за транспорт и врски. Постои еден вид подвоеност, енергетиката е во надлежност на Министерството за економија, додека градбата

ОД ПРАКТИКАТА

е во надлежност на Министерството за транспорт и врски.

Во Македонија, интервенциите во енергетската ефикасност, односно заштедата, се првиот чекор во однос на имплементирање на било каков проект во обновливи облици на енергија. Притоа, пред сè, треба да се насочиме кон заштеда на енергија, колку повеќе ќе заштедиме енергија, толку помалку ќе треба да се инвестира во производство

Маргарета Липковска Атанасова, УСАИД

на обновливи видови енергија. Потенцијалите за заштеда на енергија во Република Македонија се огромни, постојат 600.000 станбени единици, при што голем број од нив се индивидуални објекти, каде потрошувачката на електрична енергија е огромна. Клучно е тоа што во Македонија индустриските и резиденцијални капацитети се најголемите потрошувачи на енергија, па оттука и можностите за заштеда се огромни.